TEKST • JOHAN DÉMOED

‘Fundamentalist!’ Je zult die verwensing maar naar je hoofd krijgen. Toch is het niet vreemd als je dan ‘dankjewel’ zegt. Want uit onderzoek blijkt dat dogmatische, religieuze mensen socialer zijn; ze geven meer om hun medemens dan anderen. En de tegenstelling met atheïsten die er sterke overtuigingen op nahouden, kan niet groter zijn: hun persoonlijkheden lijken meer op die van een psychopaat...

STUDIE TOONT AAN: GELOVIGEN GEBRUIKEN HUN COMPLETE HERSENS

RELIGIE VERRIJKT JE

Anthony Jack is experimenteel psycholoog en neurofilosoof aan de Amerikaanse Case Western Reserve University. Ruim drie jaar geleden gaf hij ‘de presentatie van zijn leven’ tijdens een TED-conferentie. Daar mogen sprekers in maximaal 18 minuten vertellen over een idee waarvan zij vinden dat iedereen het moet weten. Jack koos voor een beladen onderwerp: religie.

VERBLUFFEND

Wetenschappelijk onderzoek toont aan dat religie gunstig is voor het persoonlijke welzijn en de samenleving als geheel. Zo steekt Jack zijn verhaal in. „Religieuze mensen leven zeven tot tien jaar langer dan niet-religieuzen. Ze beschikken over een hogere emotionele intelligentie en zijn beter in emotionele zelfregulering.” Jack betoogt dat er veel aanwijzingen zijn die suggereren dat het een goed idee is om religieus te zijn; niet alleen voor de persoon zelf, ook voor de samenleving als geheel.

> „RELIGIEUZEN LEVEN GEMIDDELD 7 TOT 10 JAAR LANGER”

Voorafgaand aan zijn experimenten voorspelde Jack dat iemand meer om anderen geeft als hij religieus is. „Een paar jaar geleden hebben we dat geprobeerd te testen met negen verschillende experimenten. Daaraan deden duizenden deelnemers van over de hele wereld mee; mensen met verschillende religies, merendeels aanhangers van de grote monotheïstische godsdiensten. Niet alleen maten we hun geloof in God of een universele geest, maar

GEVAREN VAN NOMA

Volgens Anthony Jack is er een spanning tussen feitelijke waarheid (hard) en sociale, emotionele waarheid (zacht). Wetenschap zou in de harde sector vallen, geloof in de zachte. Die indeling is gebaseerd op de zienswijze van evolutiebioloog Stephen Jay Gould: NOMA. Wat houdt die in? En wat is er zo gevaarlijk aan?

NOMA staat voor ‘Niet-Overlappende MAgisteria’. Dat wil zeggen dat de gebieden van wetenschap en religie strikt gescheiden zijn. Wetenschap houdt zich bezig met de feiten uit de echte wereld, religie richt zich op ethiek, waarden, moraal en wat het betekent om mens te zijn. „Deze zienswijze is gebaseerd op het filosofisch misleidende onderscheid tussen feiten en waarden, en is een antichristelijke claim die ook nog eens niet klopt”, onderstreept Jonathan Sarfati, een christen-scheikundige die werkt voor *Creation Ministries International* (CMI).
Hij geeft een voorbeeld waaruit dit blijkt: „Christus’ opstanding is een essentieel onderdeel van het christelijk geloof, maar het is ook een kwestie van geschiedenis. Het leidt tot de ‘toetsbare’ bewering dat het graf op de derde dag leeg was.” Hierover publiceerde *Weet* eerder een artikel: www.weet-magazine.nl/grafleeg.
Sarfati gaat verder: „De opstanding van Christus raakt de wetenschap omdat het de macht van God over zogenaamde ‘natuurwetten’ aantoont; dode lichamen vergaan, ze staan niet op uit de dood.” Het antichristelijke van Goulds zienswijze zit hierin dat hij „ten diepste Johannes’ historische verslag over Jezus’ verschijning na de opstanding aan Thomas afdoet als een ‘moreel verhaal’.” Alsof religie slechts in iemands hoofd zit! „Christenen moeten hier niet voor vallen”, waarschuwt Sarfati. „Christus is Heer van het universum, en de Bijbel is accuraat over alles waarover het spreekt; niet alleen over geloof en moraal, ook over geschiedenis, wetenschap en geografie. Geef daarom geen enkel deel van de ‘echte wereld’ op aan mensen met een materialistische agenda.”

• WEET MEER:
www.weet-magazine.nl/noma1

ALISTER McGRATH VINDT NOMA MAAR „DWAAS”:

„GELOOF BIEDT EEN RIJKER KLEURENPALET”

DE BRITSE THEOLOOG EN SCHEIKUNDIGE ALISTER MCGRATH VINDT HET NOMA-MODEL VAN STEPHEN JAY GOULD MAAR „DWAAS”. WETENSCHAP EN GELOOF GAAN VOLGENS HEM PRIMA SAMEN.

„Ik vind zowel wetenschap als geloof fascinerend. Ze verrijken elkaar in gesprekken met anderen.” McGrath verdenkt Gould ervan dat hij spanning wil vermijden door wetenschap en geloof als twee aparte grootheden neer te zetten, die onderling geen contact hebben en waar je dan ook niet over hoeft te praten. „Ik wil het risico lopen om die gevaarlijke, opwindende gesprekken te voeren, gedeeltelijk omdat ik ze al heb gehad en weet dat ze tot prachtige resultaten kunnen leiden. (…) Geloof kan je input geven die een zuiver wetenschappelijke verklaring van de werkelijkheid verrijkt. We kunnen bijvoorbeeld vertellen waarom de natuur zo uniform is. Dat is een goed uitgangspunt voor een gesprek. (…) Als het christendom het bij het juiste eind heeft, zou je uniformiteit verwachten omdat een wetgevende, rationele God de wereld op een bepaalde manier heeft gemaakt.” Om aan te geven hoe wetenschap en geloof elkaar verrijken, gebruikt McGrath (die overigens theïstisch evolutionist is) een voorbeeld. „Kijk eens wat ik doe met mijn hand,” en hij wijst voor zich uit. „Nu kan ik je een goed fysiek verslag geven van hoe mijn vinger ertoe kwam om te bewegen, wat absoluut klopt, maar de reden waarom ik wijs is dat ik de aandacht wil vestigen op deze prachtige camera die dit interview vastlegt. De natuurkunde vertelt je dat niet. Is de eerste uitleg ongeldig omdat er een tweede geldige uitleg is? Nee, beide maken deel uit van het grote geheel. De ene vult de andere aan. Zeker, er zullen spanningsvelden zijn, maar over het algemeen genomen geeft het geloof je een groter plaatje, een rijker kleurenpalet om met de werkelijkheid om te gaan.”

• WEET MEER:
www.weet-magazine.nl/noma2

ook hun analytische denkvermogen. En we bestudeerden hoe empathisch ze zijn; hoezeer ze zich om andere mensen bekommeren.”

SAMARITAAN OF PSYCHOPAAT?

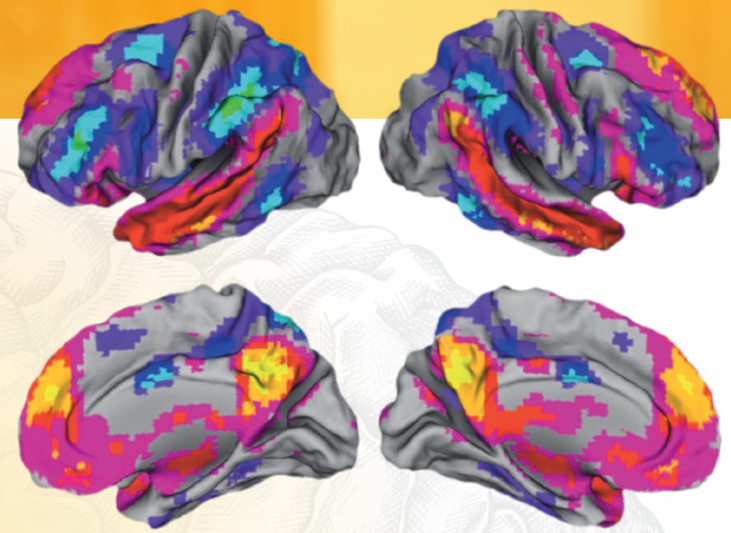
Jack zet de studieresultaten in zijn TED-talk op een confronterende wijze uiteen. Zo vergelijkt hij de domste en onaangenaamste mensen met de slimste en vriendelijkste. En wat blijkt? „De slimste en vriendelijkste geloven vaker in God.” Er klinkt wat voorzichtig gelach in de zaal. Het is dan ook zo’n vreemde boodschap die men hier hoort. Meestal haalt het ‘evangelie’ van atheïsten als Richard Dawkins en Daniel Dennett het nieuws, dat zegt dat religie intellectueel absurd en moreel gevaarlijk is (inmiddels heeft dat ‘evangelie’ zijn duizenden verslagen). Maar Jacks studie toont een heel ander beeld. „We ontdekten dat religieus geloof niet gedreven wordt door eenzaamheid of depressie; ook niet door een verlangen naar comfort. Het drijft mensen er niet toe om zich minder te identificeren (of te sympathiseren) met mensen die heel anders zijn dan zij. We vonden precies het omgekeerde; dat religieuze mensen zich juist méér identificeren met de hele mensheid. (…) En misschien wel het meest verrassende effect – zeker voor mij – was dat we zagen dat deze relatie tussen empathie en religie zelfs geldt voor de meest dogmatische gelovigen.” Jack doelt daarmee op ‘fundamentalisten’. Die zijn volgens hem zelfs iets meer pro-sociaal dan mensen die minder dogmatisch religieus zijn!

Tot slot is er nog iets heel merkwaardigs aan de hand. Jack: „Het omgekeerde geldt voor mensen die niet in God geloven: hoe dogmatischer zij in hun overtuigingen zijn, hoe meer hun persoonlijkheid lijkt op die van een psychopaat.”
Weer klinkt er gelach…

GEVAARLIJK

Hoe verklaart de wetenschap deze onderzoeksuitkomsten? Is daar een vinger achter te krijgen? Jack doet een poging: „De neurowetenschap laat ons zien dat er een gevecht is tussen twee soorten denkvermogen. Niet tussen ‘domme intuïtie’ en ‘goed redeneren’ maar tussen twee soorten redeneren die gericht zijn op verschillende soorten waarheid. Aan de ene kant is er een koude, afstandelijke, logische, analytische vorm van redeneren. Aan de andere kant leidt een warmer type van sociale en emotionele redenering tot inzichten.” Deze warme delen zouden actief zijn zodra er bijvoorbeeld geloofsgedachtes door je hoofd schieten.
Jack: „Toen we aan mensen puzzels voorlegden, zagen we dat ze geleidelijk de activiteit in de koele, analytische hersengebieden opschroefden. Op hetzelfde moment zagen we dat ze snel activiteit onderdrukten in de warme, empathische gebieden (zie scans hierboven). Toen we deze mensen gevoelige verhalen voorlegden, voerden ze geleidelijk de activiteit weer op, maar nu in de warme, empathische gebieden; en onmiddellijk onderdrukten ze de activiteit in de koude delen.”

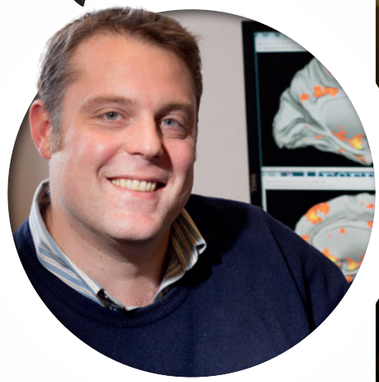
Dat wil volgens Jack zeggen dat de neurowetenschap laat zien dat deze twee soorten van denken niet alleen verschillend zijn: „Ze vechten de hele tijd met elkaar, zelfs als we dagdromen of slapen. De hersenen zijn zodanig georganiseerd dat ze deze twee denksoorten van elkaar gescheiden houden. Je slingert telkens van de ene naar de andere, als op een wip.” Grote delen van de bovenste laag van de twee hersenhelften (de neocortex) zijn hierbij betrokken. Zowel het koude als het warme netwerk zijn daarin te vinden. Jack geeft aan dat beide betrokken zijn bij langzaam, opzettelijk, diepgaand denken. In zekere zin zou je daarom kunnen zeggen dat een gelovige zijn complete hersens gebruikt. **w**

De twee bovenste hersenscans tonen de koude, afstandelijke, analytische vorm van redeneren (blauw). De twee onderste laten een warmer type zien van sociale en emotionele redenering (roze).

• WEET MEER:
www.weet-magazine.nl/verrijking

Anthony Jack

MORAAL VAN HET VERHAAL

Let op, er zit een adder onder het gras. Een wetenschapper geeft hier een uitleg aan de feiten die hij boven tafel kreeg. Als dat gebeurt moet je alert zijn. De Bijbel zegt niet voor niets dat christenen moeten testen of de geesten uit God zijn (1 Johannes 4:1). En wie goed luistert kan in Jacks presentatie ontdekken dat hij er een seculiere zienswijze op nahoudt, die zijn wortels heeft in het evolutiedenken. Daar kleven grote gevaren aan (zie kader op pagina 39).
Dat wil echter niet zeggen dat je de studieresultaten dan maar bij het grofvuil moet zetten. Zo gooi je het kind met het badwater weg. Jacks studie geeft christenen tools in handen die ze kunnen gebruiken in gesprekken met niet-religieuze materialisten; en dat zijn er nogal wat. Al die mensen missen iets, beaamt ook Anthony Jack. „Ik denk dat de neurowetenschap ons vertelt dat religie zinvol kan zijn,” zegt hij, waarna hij zijn hoorders adviseert open te staan voor religieuze gedachtes en de inzichten die deze kunnen bieden. Oké, dat gebeurt onder het motto ‘het is goed om al je hersenendelen te ontwikkelen’, maar toch… het begin is er. Christenen kunnen er mooi op inhaken. Niet door op ‘iets’ te wijzen maar op ‘Iemand’.